

## Van verenigingen voor tuberculosebestrijding tot Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ)

F. Castryck

Voorheen verbonden aan DGZ-Vlaanderen – Torhout

Vanaf 1935 werden (vrijwillige) plaatselijke verenigingen voor tuberculosebestrijding opgericht (op gemeentelijke basis). Tuberculose teisterde toen ongeveer 35% van de rundveebedrijven. Via de consumptie van rauwe melk en zuivelproducten werden veel mensen besmet. Naast besmettingen tussen mensen onderling (direct of indirect) vormde dit een belangrijke besmettingsbron van tuberculose ('tering'), waarvoor nog geen antibacteriële middelen beschikbaar waren.

De diverse plaatselijke verenigingen werden na de Tweede Wereldoorlog samengevoegd tot 'provinciale verbonden voor tuberculosebestrijding'. Door twee Koninklijke Besluiten werden de verbonden in 1951 officieel betrokken in de tuberculosebestrijding. Deze bestrijding had als resultaat dat in 1960 minder dan 0,1% van de runderen positief werd bevonden.

De louter administratieve (schetskaarten en stalinventarissen) en voorlichtende taak die elk provinciaal verbond voor tuberculosebestrijding bij zijn oprichting werd toebedeeld, kreeg vanaf 1961 een nieuwe dimensie door het opstarten van een georganiseerde

brucellosebestrijding bij rundvee (en varkens). In tegenstelling tot het opsporen van tuberculose dat op het bedrijf door middel van de tuberculinetest kon gebeuren, waren hiervoor laboratoria nodig. In elke provincie werd begin de jaren 1960 een opsporingscentrum voor veeziekten opgericht (Torhout - Drongen - Lier - Alken - Leefdaal). De provinciale verbonden voor tuberculosebestrijding werden provinciale verbonden voor veeziektebestrijding (vzw's onder toezicht van het Ministerie van Landbouw).

Vanaf eind de jaren zestig werd gestart met 'diagnostische' onderzoeken. Eerst werden parasitaire en bacteriologische (voornamelijk voor de diagnostiek van mastitis) onderzoeken uitgevoerd. Kort daarop volgde de opstart van klinische biologie en werden autopsies verricht. Voor virologische onderzoeken en bijzondere diagnostische testen werd beroep gedaan op het NIDO (het latere CODA en huidige Sciensano).

Door de intensifiëring van de veehouderij (uitbreiding veestapel, grotere en meer gespecialiseerde bedrijven) ontstonden er nieuwe diergeneeskundige uitdagingen. Zodoende werden vanaf 1973 dieren-

4				
5	vol.			
Naam :		Geboren :	Haarkleur :	Mannel. Vrouwel.
Oormerk Nr 70.100.680		8/87	wzw	
			Volgnr op Form. 22bis 107 538	

Deze kaart heeft alleen waarde indien het dier juist en volledig getekend is — Elke wijziging maakt ze ongeeldig.

№ 555461

Datum 11/11/87  
Handt. sekretaris,

Figuur 1. Schetskaart verbond Limburg.

The image shows a multi-section sanitary document for a bovine animal. Key sections include:
 

- Top Left:** Identification area with 'R' and '00' markings, and the number '5514'.
- Top Middle:** 'BELGIË - BELGIQUE - BELGIEN' header, 'Runderpaspoort / Passeport Bovin / Rinderpass', and 'ROO' (Dutch State Stamp).
- Top Right:** Identification area with 'R' and '00' markings, and the number '5514'.
- Middle Left:** 'MAREKED' section with text about municipalities and a 'Bestig / Troupeau / Herde' field.
- Middle Middle:** 'BVD Statuut / IPI VRJ - onderzoek' section with a date '25/01/2015' and a barcode.
- Middle Right:** 'Vertrekluk' (Exit) section with a date '20' and a barcode.
- Bottom Left:** 'Verfordatum' (Date of sorting) section with a date '20'.
- Bottom Middle:** 'Oormerknummer' (Ear tag number) '0 1241 5514' and 'Verkeerdatum' (Date of issue) '20'.
- Bottom Right:** 'Verantwoordelijke' (Responsible) section with a signature line.

Figuur 2. Saniteldocument (paspoort) gebruikt van 1994 tot 2022.



Figuur 3. Embleem verbond Oost-Vlaanderen: 'Draag zorg voor jezelf door voor de dieren te zorgen'.



Figuur 4. Geaccrediteerd laboratorium.

artsen aangeworven om de 'gezondheidszorg' (voorlichting, begeleiden en opstarten van bestrijdingsprogramma's, tweedelijnsdiergeneeskunde, praktijkgericht onderzoek) uit te bouwen. Deze dienst was reeds provinciegrens-overschrijdend: niet in Brabant en in Limburg enkel voor rundvee en varkens. De benaming 'veeziektebestrijding' wijzigde in 'dierenziektebestrijding'.

In 1973 werd door de overheid een georganiseerde bestrijding opgestart van CRD ("chronic respiratory disease") en *Salmonella Pullorum* bij pluimvee. Later volgden andere officiële pluimveegezondheidsprogramma's: bestrijding van salmonella bij fokpluimvee, broerij-hygiënecontrole, gezondheidskwalificatie in het kader van zoönosebestrijding, onderzoek voor IKB (integrale ketenbewaking)-Nederland.

In 1978 trad een wettelijk georganiseerde varkensziektebestrijding in voege, waardoor de labo-onderzoeken en tweedelijnsactiviteiten financiële ondersteuning kregen.

Om de klassieke varkenspest onder controle te krijgen, werd vanaf 1970 de vaccinatie ertegen verplicht. In 1988 werd deze verboden omwille van het non-vaccinatiebeleid opgelegd door de (toenmalige) EEG. Hierna deden zich twee omvangrijke epizoötiën voor (1990, 1993/1994). Hieraan voorafgaand was er een epizoötie van Afrikaanse varkenspest in West-Vlaanderen (1985).

Naast varkenspest stond de bestrijding van de ziekte van Aujeszky vanaf halfweg de jaren 1970 centraal. In 1987 ging een georganiseerde bestrijding van start gebaseerd op verplichte vaccinaties (deletievaccins).

In 2005 werd een salmonellabestrijdingsprogramma opgestart bij varkens.

Naast de brucellosestrijding werden ook voor andere rundveeziekten bestrijdingsprogramma's opgestart: leukose, IBR (infectieuze rhinotracheïtis), BVD (boviene virale diarree), paratuberculose. De AA-melkleverende bedrijven werden jaarlijks gecontroleerd door bacteriologisch onderzoek van kwartiermelkmonsters. In Oost- en West-Vlaanderen was er een georganiseerde mastitisbestrijding.

De Dierengezondheidswet van 1987 vaardigde bepalingen uit met betrekking tot de erkenning en werking van de verbonden. In dat jaar werd tevens het 'Sanitair Fonds' (begrotingsfonds voor de gezondheid en de kwaliteit van de dieren en de dierlijke producten) opgericht, waardoor de producenten de tussenkomsten geregeld door de dierengezondheidswet mede financieren. Hiervoor worden er jaarlijks verplichte sanitaire bijdragen geïnd. Aanleiding hiervoor was de epizoötie van Afrikaanse varkenspest in 1985 en het non-vaccinatiebeleid tegen klassieke varkenspest (1988) en mond- en klauwzeer (1991).

De Afrikaanse varkenspest van 1985 werd bestreden vanuit een 'crisiscentrum' ingericht in het Provinciaal Verbond (Torhout) waar de diverse maatregelen gecoördineerd werden. Dit gebeurde opnieuw tijdens de klassieke varkenspest-epizoötiën van 1990





**Figuur 5 en 6. Gebouwen DGZ/MCC A. te Lier en B. te Torhout.**

(Torhout en Drogen) en 1993/1994 (Drogen). Het inrichten van crisiscentra behoort sedertdien tot de kerntaken.

Door het non-vaccinatiebeleid werd een performant(er) identificatie- en registratiesysteem (I&R) noodzakelijk. Dit was niet enkel nodig voor de bestrijding van dierenziekten maar tevens als instrument van de IKB (integrale ketenbewaking). Dit systeem werd vanaf 1990 ontwikkeld door het Ministerie van Landbouw onder de benaming SANITEL en werd in de loop van de jaren 1990 geïmplementeerd voor de verschillende nutsdiersoorten. Voor het beheer en de verwerking van alle gegevens werd de CDV (Centrale Dierengezondheidsvereniging) opgericht. Deze ging een tiental jaar later op in het FAVV (Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen) dat werd opgericht na de dioxinecrisis van 1999. De praktische uitvoering van het I&R-systeem werd toevertrouwd aan de provinciale verbonden. Dit bracht een grote uitbreiding van het personeelsbestand en behoefte aan bijkomende administratieve ruimten met zich mee.

Ondertussen werden nieuwe laboratoriumtechnieken (ELISA, PCR, etc.) toegepast. De laboratoria moesten 'geaccrediteerd' (ISO-norm 17025) worden om de door de overheid toevertrouwde testen verder te mogen uitvoeren. Daartoe werd een kwaliteitssysteem geïmplementeerd en een uniform LIMS (laboratorium informatica management systeem) ontwikkeld.

De provinciale structuur kon moeilijk een antwoord bieden op deze evolutie. Om de toekomstige structuur te bepalen werd - in opdracht van de overheid - in 1997 een externe audit uitgevoerd van de verschillende verbonden. Deze bevestigde de noodzaak van een fusie in een regionale structuur. Hiervoor werd een interfederaal overlegorgaan gecreëerd dat uiteindelijk leidde tot de oprichting van 'Dierengezondheidszorg Vlaanderen' in 1999. In 2002 had een samensmelting plaats van de verschillende verbonden in de recent opgerichte vzw Dierengezondheidszorg Vlaanderen (afgekort DGZ-Vlaanderen of DGZ).

Nadien greep een graduele reductie plaats van het aantal sites. Achtereenvolgens werden de activiteiten (en het personeel) overgeheveld van Leefdaal, Alken en Drogen totdat de activiteiten in 2016 uiteindelijk geconcentreerd werden in twee sites (Torhout en Lier).

Ondertussen werden de activiteiten van het MCC (Melkcontrolecentrum Vlaanderen) en DGZ operationeel geïntegreerd. Hiertoe werd in 2017 de coöperatieve vennootschap VIVEE opgericht waarin de gemeenschappelijke activiteiten ondergebracht werden. In de site Lier worden alle onderzoeken verricht op melkstalen. De andere labo-onderzoeken en de autopsies worden uitgevoerd in de site Torhout.

Ook de afdeling gezondheidszorg werd de laatste paar decennia ingrijpend gereorganiseerd. Door de sterk toegenomen diersoortgerelateerde vakbekwaamheid (opleiding vakdierenarts), de toename van groepspraktijken en de dienstverlening door de veevoeder- en farmaceutische industrie zijn de aanvragen voor consult bij bedrijfsproblemen gedaald. Om de evolutie in de diergezondheid efficiënt op te volgen is 'monitoring' (bestaande en nieuw opduikende ziekten) echter noodzakelijk. In samenwerking met de Faculteit Diergeneeskunde en met de financiële steun van het 'Sanitair Fonds' werden twee 'veepeiler'-projecten (rundvee, varkens) opgestart, waardoor monitoringprogramma's en praktijkgerichte onderzoeken kunnen worden uitgevoerd. Door de afdeling gezondheidszorg worden tevens vrijwillige bestrijdingsprogramma's uitgewerkt en projecten aangevraagd bij andere instanties (Vlaamse overheid, provincies, Europa).

## DANKBETUIGING

Met dank aan de (vroegere) collega's voor advies en kritisch nazicht van het artikel.